

Asia: VN/15365/2021

Lausuntopyyntö tutkimusraportista Ulosottovelka, sosiaaliturva ja työn tarjonta (ulosottokaaren muutostarpeet)

Lausunnonantajan lausunto

Reformivaihtoehto 1: Suojaosuuden nosto takuueläkkeen tasolle

- **Miten arvioitte suojaosuuden nostamista takuueläkkeen tasolle keinona parantaa pienituloisten ulosottovelallisten asemaa?**
- **Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?**
- **Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?**
- **Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 1?**

Pienituloisten henkilöiden ulosotolla ja perustoimeentulotuella on esityksen perusteella selvä yhteys. Perustoimeentulotuella paikataan pienituloisten henkilöiden toimeentuloa tilanteissa, joissa ulosotosta johtuen henkilölle ei jää riittävästi tuloja tai varoja selviytyä pakollisista menoistaan. Ulosoton suojaosuuden nostaminen takuueläkkeen tasolle vähentäisi pienituloisten ulosotossa olevien henkilöiden toimeentulotuen tarvetta ja osalla tämä tarve poistuisi kokonaan. Perustoimeentulotuki on viimesijainen tuki, jolla taataan jokaiselle vähintään välttämätön toimeentulo, kuten toimeentulotuesta annetussa laissa tarkemmin säädetään, joten ensisijainen keino turvata pienituloisten henkilöiden toimeentulo tulisi olla suojaosuuden korotus, toisin kuin tällä hetkellä suojaosuuden pienuuden vuoksi henkilöt joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen selvittääkseen pakollisista kuluistaan.

Esityksellä olisi vaikutuksia toimeentulotuen kustannuksiin vähentävästi.

Lisäksi on tärkeää, että suojaosuuden määrää voidaan tarkistaa, mikäli ulosotossa olevan henkilön perhetilanne muuttuu, esimerkiksi lapsen syntymän vuoksi.

Reformivaihtoehto 2: Suojaosuuden korotus alimmassa pykälässä (takuusuojaosuus)

- **Miten arvioitte esitettyä ulosmittauksen alarajan korottamista keinona parantaa pienituloisten ulosottovelallisten asemaa?**
- **Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?**
- **Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?**
- **Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 2?**

Ulosoton suojaosuuden nostaminen alimman pykälän osalta takuueläkkeen tasolle vähentäisi yksinasuvien pienituloisten ulosotossa olevien henkilöiden toimeentulotuen tarvetta ja osalla tämä tarve poistuisi kokonaan. Perustoimeentulotuki on viimesijainen tuki, jolla taataan jokaiselle vähintään välttämätön toimeentulo, kuten toimeentulotuesta annetussa laissa tarkemmin säädetään, joten ensisijainen keino turvata yksinasuvien pienituloisten henkilöiden toimeentulo tulisi olla suojaosuuden korotus, toisin kuin tällä hetkellä suojaosuuden pienuuden vuoksi henkilöt joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen selvittääkseen pakollisista kuluistaan. Kuitenkin verrattuna reformivaihtoehtoon 1, olisi tällä vaihtoehdolla pienemmät vaikutukset toimeentulotuensaajille, sillä perheellisten ulosotossa olevien henkilöiden tilanne pysyisi samana.

Esityksellä olisi vaikutuksia toimeentulotuen kustannuksiin vähentävästi.

Reformivaihtoehto 3: Automaattisten vapaakuukausien lisääminen

- **Miten arvioitte automaattisten vapaakuukausien lisäämistä keinona parantaa pienituloisten ulosottovelallisten asemaa?**
- **Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?**
- **Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?**
- **Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 3?**

Perustoimeentulotuen näkökulmasta ulosoton vapaakuukaudet monimutkaistavat käsittelyä. Tämä johtuu siitä, että vapaakuukaudet eivät välttämättä tule Kelan tietoon kuin vasta jälkikäteen, jolloin asiakas on jo saanut kyseisen kuukauden perustoimeentulotuen, vaikka hänelle ei vapaakuukauden vuoksi olisi muodostunut tukioikeutta. Tämä puolestaan johtaa tuen jälkikäteiseen tarkistamiseen tai ansiotulojen takautuvaan huomioimiseen seuraaville kuukausille, jolloin asiakkaan on vaikeampi

ennakoida tulevien kuukausien tulojaan. Lisäksi toimeentulotuen saajan motivaatio hakea vapaakuukausia voi olla matala, sillä vapaakuukautena maksettava toimeentulotuki on vastaavasti pienempi tai sitä ei ole lainkaan.

Esityksellä olisi vaikutuksia toimeentulotuen maksuun vähentävästi, mutta esitys vaikuttaisi toimeentulotuen täytäntöönpanon kustannuksiin sitä vastoin korottavasti.

Reformivaihtoehto 4b: Progressiivinen ulosmittaustaulukko

Tutkimusraportissa lupaavimpana keinona pienituloisten aseman parantamiseksi pidetään reformivaihtoehtoa 4b eli nykyistä progressiivisempaa ulosmittaustaulukkoa. Ulosmittaus aloitettaisiin tuloista, jotka ylittävät takuueläkkeen tason, ja ulosmittauksen laskentaperusteet uudistettaisiin siten, ettei ulosmitattavan määrän laskenta perustuisi nykyiseen tapaan suojaosuuden käsitteeseen. Ulosmittauksen määrää pienennettäisiin pienituloisilla ja kasvatettaisiin suurituloisilla.

- **Mitä hyviä puolia uudistuksella olisi näkemyksenne mukaan nykyiseen järjestelmään verrattuna?**
- **Mitä huonoja puolia uudistuksella olisi näkemyksenne mukaan nykyiseen järjestelmään verrattuna?**
- **Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?**
- **Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?**
- **Pidätkö kannatettavana sitä, että ulosmittauksen laskentasäännöt uudistetaan esitetyllä tavalla kokonaisuudessaan?**
- **Tulisiko uudistuksessa säilyttää mahdollisuus vapaakuukausiin ja ulosmittauksen määrän rajoittamiseen? Jos tulisi säilyttää, tulisiko sanottuja mahdollisuuksia rajata nykyisestä?**
- **Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 4b?**

Ulosmittauksen alkaminen takuueläkkeen tasolta ja pienemmät ulosmittausasteet vähentäisivät pienituloisten ulosmittauksessa olevien henkilöiden perustoimeentulotuen tarvetta ja mahdollisesti osalta poistaisivat tarpeen toimeentulotukeen kokonaan. Ulosmittaus olisi myös aiempaa ennakoitavampi vapaakuukausien poistuessa. Toimeentulotuen tarpeen näkökulmasta on myös hyvä asia, että reformissa on huomioitu perheelliset ulosoton asiakkaat erikseen. Lisäksi esityksellä olisi vaikutuksia perustoimeentulotuen käsittelyyn, sillä se sujuvoittaisi käsittelyä vapaakuukausien ja muiden harkinnanvaraisten seikkojen poistuessa.

Esityksellä olisi vaikutuksia toimeentulotuen kustannuksiin vähentävästi.

Reformivaihtoehto 6: Velkajärjestelyyn ohjaamisen lisääminen

Tutkimusraportin mukaan velkajärjestelyä tulisi arvioida ulosottojärjestelmän kehittämisen rinnalla, sillä keskeinen keino työllistymisen kannustimien parantamiseksi on velkojen anteeksi antaminen esimerkiksi velkajärjestelyn kautta.

- **Miten velkajärjestelyn piiriin saataisiin paremmin hakeutumaan ne velalliset, joilla voisi olla mahdollisuus päästä velkajärjestelyyn?**
- **Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?**
- **Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?**
- **Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 6?**

Kela ohjaa velkaantuneita asiakkaitaan tarpeen mukaan talous- ja velkaneuvontaan, jossa mahdollisuudet päästä velkajärjestelyyn selvitetään.

Muut keinot pienituloisten ulosottovelallisten aseman parantamiseksi

- **Onko pienituloisten ulosottovelallisten aseman parantamiseksi olemassa muita keinoja, joita tulisi harkita tutkimuksessa esitettyjen reformivaihtoehtojen sijaan tai niiden lisäksi? Mitkä ovat esittämänne vaihtoehdon hyvät ja huonot puolet suhteessa tutkimuksessa arvioituihin reformivaihtoehtoihin?**

-

Muut tutkimusraporttia koskevat huomiot

Esityksen tarkoitusta parantaa pienituloisten ulosotossa olevien henkilöiden tilannetta siten, että he joutuisivat turvautumaan perustoimeentulotukeen aikaisempaa harvemmin, on pidettävä tärkeänä ja tarkoituksenmukaisena. Tämän voidaan osaltaan katsoa paremmin vastaavan perustoimeentulotuen viimesijaista luonnetta ja ensisijainen keino pienituloisten ulosotossa olevien henkilöiden toimeentulon turvaamiseksi olisi jokin esitetyistä ulosoton keventämisen vaihtoehdoista.

Reformi vaihtoehdossa 5 on lyhyesti kuvattu ehdotus, jossa toimeentulotukilainsäädäntöä muutettaisiin siten, että asiakkaan tulot huomioitaisiin toimeentulotuentarvetta laskettaessa ilman, että niihin kohdistuvaa ulosottoa otettaisiin huomioon. Perustoimeentulotuen viimesijaisen luonteen vuoksi tulot huomioidaan vain siltä osin, kuin ne tosiasiallisesti ovat käytettävissä asiakkaan omaan elatukseen, mutta toisaalta toimeentulotuessa ei huomioida kaikkia tulonvähennyksiä tai menoja, joita asiakkaalla voi olla ja joiden vuoksi tulot eivät olekaan hänen käytettävissään. Tällä hetkellä toimeentulotuella paikataan myös esimerkiksi rikoksiin perustuvan saatavan vuoksi

ulosotetut tulot, joka saattaa osaltaan heikentää rikoslaissa säädettyjen rangaistusten tarkoitusta ja merkitystä rangaistuksen saaneelle henkilölle. Nykyisellä menettelyllä toimeentulotuesta välillisesti maksetaan siten asiakkaan maksettavaksi tuomittuja vahingonkorvauksia, sakkoja ja muita rikoksiin perustuvia maksuja. Asiakkaan rikosperusteisten saatavien syntymistä voidaan pitää moitittavampana kuin muunlaista rikoksiin liittymätöntä velkaantumista, joten malli, jossa rikoksiin perustuvaa ulosottoa ei huomioitaisi toimeentulotuksessa tuloja vähentävänä seikkana voisi johtaa rikoslain mukaisten korvausten rangaistuksenomaista luonnetta paremmin vastaavaan lopputulemaan.

Sandfall Elina
Kansaneläkelaitos - Perustoimeentulotuen yksikkö